

MÁNDOKI Réka

Mesterség és intelligencia az oktatáskutatásban

Pusztai Gabriella – Engler Ágnes – Hrabéczy Anett – Bencze Ádám (szerk.): *Mesterség és intelligencia az oktatáskutatásban*. Tanulmányok Kozma Tamás tiszteletére. Debrecen, CHERD-H, 2024. (Oktatáskutatók könyvtára 18.)¹

A *Mesterség és intelligencia az oktatáskutatásban* című tanulmánykötet Kozma Tamás több évtizedes oktatáskutatói és tudományszervezői munkássága előtt tiszteleg. A kötet azonban nem pusztán ünnepi jellegű összeállítás: tematikai szervezettsége, módszertani sokszínűsége és elméleti beágyazottsága révén önálló tudományos teljesítményként is értelmezhető. A címben szereplő „mesterség” és „intelligencia” fogalmi értelmezési keretet kínálnak az oktatáskutatás társadalmi érzékenységének, empirikus megalapozottságának és reflexív megközelítésének bemutatásához.

A kötet három nagy tematikus egységbe rendezve összesen huszonnyolc tanulmányt közöl. Az első blokk a közoktatáspolitikai és a tanulói eredményesség kérdéseit vizsgálja, hangsúlyosan foglalkozva a hátrányos helyzet, a kisebbségi oktatás és az intézményi különbségek problematikájával. A tanulmányok közös jellemzője, hogy az oktatási folyamatokat nem elszigetelten, hanem társadalmi, történeti és területi kontextusba ágyazva értelmezik. Ez a megközelítés egyértelműen kapcsolódik ahhoz a nevelés-szociológiai szemlélethez, amely Kozma Tamás munkásságát is jellemezte.

A második tematikus egység a felsőoktatás és a felnőttképzés aktuális kérdéseire fókuszál. A tanulmányok a felsőoktatás szerkezeti átalakulását, a hallgatói és oktatói jóllét összefüggéseit, a nemzetköziesedés hatásait, valamint a munkahelyi tanulás és a felnőttképzés paradigmaváltásait elemzik. A fejezet erőssége, hogy az empirikus vizsgálatok mellett kritikai reflexiókat is megfogalmaz, így nemcsak leírja, hanem értelmezi is a felsőoktatásban zajló folyamatokat. Ez különösen fontos a jelenlegi oktatáspolitikai és intézményi környezetben, ahol a felsőoktatás társadalmi szerepének újragondolása elkerülhetetlené vált.

A harmadik egység a közösségi tanulás és a művelődés kérdésköreit helyezi előtérbe, tágítva az oktatás fogalmát az intézményes kereteken túlra. A család, a civil részvétel, a digitális tanulási környezetek, valamint a kultúrafogyasztás vizsgálata arra mutat rá, hogy a tanulás komplex társadalmi gyakorlat, amely szorosan kapcsolódik a közösségi terekhez és a kulturális mintázatokhoz. Ez a szemlélet szintén szorosan illeszkedik Kozma Tamás közösségi tanulásról alkotott koncepciójához.

¹<https://mek.oszk.hu/25600/25682/>

A kötet egyik legfontosabb erénye a módszertani pluralizmus: a történeti elemzések, kvalitatív és kvantitatív empirikus vizsgálatok, valamint az összehasonlító megközelítések kiegyensúlyozottan vannak jelen. A szerzők különböző generációkhoz tartoznak, ami nemcsak tematikai gazdagságot eredményez, hanem jól érzékelteti azt a tudományos hálózatot és utánpótlás-nevelési gyakorlatot is, amely Kozma Tamás pályájának meghatározó eleme volt.

Kritikai szempontból megjegyezhető, hogy a kötet tematikai sokszínűsége helyenként a fókusz szétterjedését eredményezi, ami az olvasó számára kihívást jelenthet. Egyes tanulmányok között lazább a kapcsolódás, ami részben a műfajból – ünnepi tanulmánykötet – fakad. Ugyanakkor ez a heterogenitás egyben az életmű széles hatókörét is tükrözi, így összességében inkább értéként, mint hiányossággént értelmezhető.

Összegzésként megállapítható, hogy a *Mesterség és intelligencia az oktatáskutatásban* című kötet nemcsak tisztelgés egy meghatározó oktatáskutató előtt, hanem a hazai neveléstudomány aktuális kérdéseit bemutató, releváns és sokrétű tanulmánygyűjtemény is.